

Elogi del pensament ètic

“**E**l pensament crític és la forma actual de l'actitud il·lustrada”, escriu Gustau Muñoz en aquell assaig tan interessant titulat *Elogi del pensament crític*, publicat per l'editorial Afers. Desenvolupar el pensament crític és el que crea ciutadans, diu amb raó Gustau, el que crea societats fortes i resistents: enfrontar-se als fets d'una manera racional, amb l'experimentació per davant, sense deixar-se arrossegar pel dogma o pel mite. “El pas del mite al logos; de la fantasia imaginativa al coneixement”, puntualitza, i focalitza l'origen en la Il·lustració. I és ben cert que aquesta és una de les grans conquestes humanes, amb fets (no tan evidents) com ara *El contracte social* de Jean-Jacques Rousseau, o amb una percepció de la realitat basada exclusivament en el materialisme biològic. “Si voleu que crega en Déu, me l'heu de deixar tocar”, deia Denis Diderot, destacant tothom.

La ciència ha foragitat del món acadèmic la logomàquia especulativa i sense fonaments, i malgrat que segueixen havent venedors de fum, des de l'homeopatia a negacionistes del canvi climàtic, aquests tenen poca cabuda en els cercles reals de la pràctica intel·lectual. Tothom sap que són uns tarambanes i uns poca-soltes. I, tanmateix, cada vegada es prodiguen més per les xarxes socials i per altres formes de comunicació de masses. Sobta com aquell cim de la humanitat que és la Il·lustració siga sotmesa de manera constant a erosió per part d'una massa humana crèdula i àvida de màgia. Per exemple, amb motiu de la pandèmia de la COVID 19, ha hagut una altra epidèmia col·la-

MARTÍ DOMÍNGUEZ
@MartíDominguezR

IL·LUSTRACIÓ DE DIEGO MIR

teral, això és, una allau d'informacions falses o *fake news*, fins al punt que els especialistes han parlat d'una *infodèmia*. Entre els grans emissors de notícies falses o adulterades ha estat Donald Trump, el president dels Estats Units d'Amèrica, un dels països amb major potencial científic i acadèmic del món. El país de Noam Chomsky o George Lakoff, també és el de Trump (o George W. Bush). Aquesta és una realitat que encara ompli d'estupor.

I, tanmateix, no hauria de sorprendre tant. Potser el pensament crític no és suficient garantia. El país de Goethe, el país d'Einstein, el país científic per antonomàsia d'inicis del segle XX, és a dir, Alemanya, va triar Adolf Hitler. Rere l'holocaust, hi era el món intel·lectual alemany, amb les universitats i els millors laboratoris del món. I en un futur es podria repetir una tragèdia semblant, com ens explica Yuval Noah Harari quan ens parla dels avenços de la genètica, tant a *Homo deus* com a *21 lliçons per al segle XXI*, dos llibres sensacionals i molt recomanables. Com adverteix aquest escriptor: “al segle XXI podrien sorgir les societats més desiguals de la història”.

Per tant, tot i coincidir amb Gustau Muñoz sobre la importància de crear una ciutadania amb esperit crític (la qual cosa “implica bona informació i capacitat per a avaluar críticament la informació”), també vull remarcar que potser amb això no n'hi ha prou. La ciència i la gran cultura són eines fonamentals per a alçar la gran bastida de la humanitat, però no són garantia suficient que aquesta no s'acabe estimbant. Tot coneixement ha d'anar també intrínsecament acompanyat per un pensament ètic, per un posicionament moral que atenga no sols a la raó, sinó també a la consciència. Ciència sense consciència, ruïna de l'ànima, escrivia Rabelais, a *Pantagruel*. Cal deixar, doncs, més espai al cor, per a salvar-nos dels monstres de la raó. Perquè res no garanteix que el pensament crític no pugui ser, alhora, profundament inhumà. Ara bé, què és ètic i què no, aquesta és una altra qüestió.